

РЕЦЕНЗИЯ

от

д-р Георги Иванов Шопов,

професор в Института за икономически изследвания при БАН,

гост-професор в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

(област на висше образование 3. Стопански, социални и правни науки
професионално направление 3.8. Икономика (Народно стопанство)

на материалите, представени за участие в конкурс

за заемане на академичната длъжност „професор“

в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

В конкурса за „професор“, обявен в „Държавен вестник“, бр. 92 от 18.11.2022 г. и в интернет-страницата на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра „Социални дейности“ към Педагогическия факултет (ПФ), като единствен кандидат участва доц. д-р Людмила Павлова Векова от ПУ „Паисий Хилендарски“.

1. Общо представяне на получените материали

Със заповед № РД – 21 – 67 от 18.01.2023.г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определен за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност **„професор“ в ПУ по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.4. Социални дейности (Социална защита и социална работа), обявен за нуждите на катедра „Социални дейности“ към ПФ.**

Представеният от единствената кандидатка доц. д-р Людмила Векова комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва следните документи: молба до Ректора на университета (по образец); автобиография европейски формат; диплома за ОКС „Магистър“; диплома за ОНС „доктор“; свидетелство за заемана академична длъжност „доцент“; списък с научни трудове; анотации на научните трудове; списък с цитиранията; справки за спазените минимални национални изисквания и допълнителните изисквания на ПФ за заемане на академичната длъжност „професор“; самооценка на приносите; декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи; удостоверение за трудов стаж; документи за учебна работа; документи за научноизследователска работа.

Кандидатката е представила по конкурса 33 научни труда, без съавторство: 1 самостоятелна монография, 30 научни статии (5 на английски език и 25 – на български език), 2 учебника за студенти (на български език). Всички публикации са обект на рецензиране.

Освен това, тя е посочила 9 участия в научноизследователски проекти, за което е приложила съответните служебни бележки. Даден е също списък на 25 публикации - по конкурса за академичната длъжност „доцент“ (проведен през 2011 г.), публикации след 2011 г., но невключени в списъка по конкурса, както и 5 статии по тематика, която е извън конкурса.

В своята съвкупност, *предоставените ми материали по конкурса представят достатъчно добре научното развитие и постижения на доц. д-р Людмила Векова като кандидат за заемане на академичната длъжност „професор“, и позволяват изготвянето на рецензия, съобразена със съответните критерии и изисквания.*

2. Кратки биографични данни за кандидатката

А. Образование и квалификация:

- магистър по икономика - ВИИ „К. Маркс“ (сега УНСС) през 1983 г., специалност „Икономика на труда“;
- ОНС „доктор“ - в Института за социално управление през 1991 година;
- сертификати за придобити знания и умения по: управление на пенсионни фондове (след обучение в Образователен център към ОИСП през 1994 г. и Образователен център към проект „Пенсионна реформа“ към USAID); управление на човешките ресурси (от Деллауер център – София). Преминала е и краткосрочни специализации и обучения по социална политика, социално и пенсионно осигуряване, политики по доходите, данъчна политика, инвестиционна политика, разработване на документи по акредитационни процедури.

Б. Опит като университетски преподавател и изследовател:

- от септември 2011 г. до сега: доцент в катедра „Социални дейности“ на ПУ „Хилендарски“, като преподава на студенти по бакалавърски програми (5 дисциплини) и магистърски програми (12 дисциплини) – общо 17 учебни дисциплини;
- от ноември 2015 г. до сега: ръководител на катедра „Социални дейности“ на ПУ „Хилендарски“;
- хонорирован асистент и доцент във Варненския свободен университет (1995- 2001), Софийския университет (1997 – 2015 и от 2020 г.), УНСС (2006 – 2011 г.) и НБУ (2006 – 2012 г.);
- участие в 9 проекта, финансирани от различни национални ОП или от ФНИ на ПУ.

В. Неакадемичен професионален опит:

- април 2008 – септември 2011 г.: главен секретар на Икономическия и социален съвет;
- в периода август 1996 - юли 2021 г.: заема различни ръководни длъжности (изпълнителен директор, член на Надзорен съвет) в редица пенсионно- осигурителни дружества, сред които „Ен ЕН“ ПОД, ПОД „ПОИ“, ПОК „ДСК-Родина“, ПОК „Съгласие“, ПОД „Доверие“;
- експертна дейност: в ГУСО от март 1994 – до май 1995 г. (чийто наследник от 1996 г. е НОИ); в Научния център по социално осигуряване и социално подпомагане към МТСП – през 1993 г.; в Института за държавно и стопанско управление управление към МС (1988-1992); член на УС на Държавния фонд за гарантиране финансовата устойчивост на държавната пенсионна система (2017 – 2018 г.); член на Комисията по осигурителни отношения към НСТС; Член на УС на Българската асоциация на дружествата за допълнително пенсионно осигуряване, Председател на УС на Българската асоциация за образование по социална работа.

Този кратък синтез на основни акценти в професионалната биография на доц. Векова, даже и от формална гледна точка, показва, че *тя притежава разностранен и богат опит по профила на конкурса*. Този опит съчетава експертни знания и умения (особено в областта на публичното и на частното социално осигуряване); академична и изследователска дейност (в областта на икономиката на труда, индустриалните отношения, социалната защита и социалното осигуряване); университетска преподавателска дейност по социална тематика (в няколко университета).

3. Обща характеристика на дейността на кандидатката

Изпълнение на минималните национални изисквания по чл.2 б от ЗРАСРБ, Правилника за приложението му (чл.1 а, ал.1) и по Допълнителните изисквания за „професор“ на Педагогическия факултет на ПУ.

Съответната справка показва, че кандидатурата на доц. д-р Людмила Векова напълно отговаря на Националните минимални изисквания съгласно ЗРАСРБ (чл.2б) и Правилника за приложението му (чл.1а, ал.1). Количествената оценка на кандидатката от 1105 точки надвишава двойно изискуемия за академичната длъжност „професор“ минимум от 550 точки. Тя покрива и Допълнителните изисквания на ПФ на ПУ за тази академичната длъжност - при изисквани 80 допълнителни точки по показателите от група Г, кандидатката има допълнителни 200 точки; при изисквани поне 2 публикации в научни издания, реферирани и индексирани в световно известни бази данни с научна информация (Scopus и/или Web of Science) по съответната научна специалност, тя има 5 публикации; при изисквани минимум 30 допълнителни точки по показателите от група Д, Векова има допълнителни 235 точки; при изискване за 1 университетско учебно пособие, тя е публикувала 2 учебника; при изисквано научно ръководство на поне един успешно защитил дисертационен труд докторант, кандидатката има един успешно защитил докторант и един - с насрочена защита за 19 май 2023 г.

Доц. д-р Векова покрива успешно и допълнителните изисквания за наличие на административен и организационен опит, както и изискването за регистрация в списъка на хабилитираните лица с наукометрични показатели на НАЦИД. Изпълнени са и допълнителните изисквания за брой точки за педагогически стаж през последната учебна година – при минимален праг от 30 точки, тя има 131 точки.

Учебно-педагогическа дейност. Според справката за трудовия стаж, кандидатката има почти 31 години педагогически стаж, от които над 11 години като доцент в ПУ.

Учебната ѝ заетост (420 часа/год.) далеч надвишава норматива от 280 часа. Всичките 17 преподавани от нея дисциплини са в социално-икономическата и управленска област: социални дейности, социална защита, социална политика, мениджмънт на социални организации, УЧР и пр. Наред с това, колежката Векова, като ръководител на катедра „Социални дейности“ е била автор на учебните планове за ОКС „бакалавър“ – „Социални дейности“ и ОКС „магистър“ – „Мениджмънт на социалните организации“ и „Социален мениджмънт и социално предприемачество“ през различните години след 2014, изискващи разработване на нови учебни планове или актуализация. През 2016 г. доц. Векова е разработила също учебния план и документацията за докторската програма „Социални политики и социална работа“, по която понастоящем се провежда подготовка на докторанти в катедрата (с няколко успешни защити общо до сега).

Във връзка с учебно-педагогическата си дейност, доц. Векова е написала и издала учебник от две части по пенсионно осигуряване. Учебниците се използват от студенти както в ПУ, така и от други висши учебни заведения в страната, изучаващи социалната защита и социалното осигуряване. Това е *важен канал за разпространение на професионалното знание в тази област, натрупано от колежката Л. Векова.*

Като част от учебно-педагогическата работа на доц. Векова следва да се добави и научното ръководство на над 40 успешно дипломирали се бакалаври и магистри от ПФ на ПУ. Научен ръководител е и на трима докторанти, подготвяни в катедрата.

Изводът е, че доц. д-р Л. Векова има натоварена и успешна учебно-педагогическата дейност, вкл. като ръководител на катедра „Социални дейности“, която тя създаде, разви и консолидира. Тази дейност напълно съответства на тематиката на обявения конкурс за заемане на академична длъжност „професор“ по професионално направление 3.4. Социални дейности (Социална защита и социална работа) .

Научна и научно-приложна дейност. Справката за научно- изследователската дейност на кандидатката показва следното:

1. Успешно участие в 9 проекта, финансирани от национални ОП или от ФНИ на ПУ, както и 3 академични наставничества в рамките на 3 проекта „Студентски практики“, финансирани от ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“. Всичките проекти са осъществени след успешния конкурс за доцент през 2011 г. Участието в тях е начин за практическа реализация на професионални знания, но и за натрупване на допълнителен практически опит.

2. Участие с доклади в 18 международни и национални научни форуми през периода след 2011 г. – тези участия са форма за разпространение и дискутиране на достигнати резултати от научните търсения на кандидатката.

3. Съставител и научен редактор на 1 сборник с научни доклади, издаден от Университетското издателство на ПУ, както и рецензент на учебник по социална политика с автори проф. Й.Христосков и доц. Бл. Маджурова от ПУ.

4. Представената от доц. д-р Л. Векова за рецензиране по конкурса научна продукция е плод на нейните индивидуални усилия (т.е. – без съавтори) и включва 1 монография, 30 статии и 2 учебника. Тези 33 разработки са публикувани са след избора ѝ за доцент в ПУ, което е атестат за висока научна активност през този период на „развиваща се професионална зрялост“. Не се рецензират 26 научни труда по дисертацията и конкурса за доцент и 5 научни труда извън проблематиката на конкурса.

В структурно отношение по вид, рецензираните трудове са както следва:

- 1 монография, рецензирана от двама хабилитирани учени;
- 2 статии (№№2 и 3) са в българско списание с импакт-фактор;
- 5 публикации са на английски език (№№27-31), като 4 от тях са доклади от международни конференции в чужбина и 1 – от национален научен форум; 3 от докладите за международните конференции са в издания, реферирани и индексирани във Web of Science (№№27-29);
- 1 доклад (№4) в трудове на международна научна конференция в България;
- 5 статии в национални списания (№№2,3,6,8,17);
- 19 публикации в научни трудове и сборници на университети (№№5,7,9-26).

Количествените и структурните измерения на публикациите показват, че кандидатката е търсила и намирала разнообразни форми за споделяне и обсъждане на резултатите от своите изследвания. Това я прави разпознаваема в научната колегия, доказателство за което са и цитиранията на нейни трудове. Тези цитирания са общо 34 броя, от които 5 в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация, 4 – в монографии и колективни томове с научно рецензиране, 25 – в нереферирани издания с научно рецензиране, като значителна част от цитиранията са през последните 5 години.

5. Научните търсения и практико-приложната насоченост в рецензираните публикации могат да се структурират в следните **основни направления**, свързани с профила на професионалното направление на конкурса:

(1) Общи въпроси на социалната защита - №№1,11,17,21.

(2) Конкретни области на социалната защита - социално осигуряване, социално подпомагане, социална работа:

2.1. Социална защита на безработните лица (социално осигуряване, социално подпомагане и социална работа) - №№ 1,2,4,5.

- 2.2. Задължително и допълнително пенсионно осигуряване - №№ 6, 8, 10, 12, 22, 23.
- 2.3. Социална работа (организация, управление, компетенции) - №№ 14, 16, 20, 26, 27, 30, 31.
- 2.4. Социални иновации, социално предприемачество и социални предприятия - №№ 3, 7, 19.
- 2.5. Образование и професионална подготовка за социална работа на студентите от професионално направление „Социални дейности“ (практико-приложна насоченост) - №№ 2, 9, 13, 15, 18, 24, 28, 29, 32, 33.

Синтезирано *приносителите* могат да се представят и характеризират както следва:

1. Обогаляване на терминологичния апарат в областта на социалната защита:

- Предложени авторови виждания за същността и значението на системата за социална защита и на отделните ѝ елементи - дефиниране на същността, целите, структурата, функциите и отличителните характеристики на социалната защита и на нейните елементи (социално осигуряване, социално подпомагане, активни мерки на пазара на труда) - №1, 5, 11, 17, 21;
- Разработено (на тази основа) теоретично виждане за социалната защита при безработица като система и са характеризирани нейните „пасивни“ и „активни“ елементи (социалното осигуряване при безработица и социалното подпомагане на безработните, плюс активните мерки на пазара на труда) - №№ 1, 5.
- Изяснена връзка и взаимодействие между системата за социална защита и социалната работа - № 1.

2. Надграждане и развитие на научното познание:

- Систематизирани основни виждания относно същността, структурата, обхвата, общото и различното между елементите на системата за социална защита, както и тяхната взаимосвързаност и взаимодопълняемост, водеща до синергичен ефект и комплексност на социална закрила (№ 1, 11, 17, 21).
- Анализ и синтез на потвърдителни факти относно икономически и социални измерения на процеси и проблеми, свързани със социалната защита (количествени и качествено – структурни характеристики на безработицата, на осигурени лица при рискове като „Старост“ и „Безработица“, на осигурителни плащания – обезщетения, пенсии, на помощи и социални услуги) - №№ 1, 4, 5, 10, 16, 17, 20, 21, 22, 23, 25.
- Систематизирани проблеми и предизвикателства пред системата за защита при безработица и отделните ѝ елементи, вкл. Оценени мерки, предприети за ограничаване негативното влияние върху пазара на труда на здравната криза, породена от COVID 19 - №№ 1, 4.
- Аналитичен преглед на българската система за пенсионно осигуряване и оценка нейната специфика (№№32, 33), както и на дизайна на капиталовите ѝ елементи (втори и трети стълб) - №№ 22, 23.
- Анализ и оценка на процесите и факторите, влияещи върху организацията и управлението на социалната работа в България - №№20, 26.
- Систематизирани и изяснени характеристики на социалните иновации, социалното предприемачество и социалните предприятия като предпоставки за развитие на социалната икономика и подкрепа на социалното включване (№№ 3, 7, 19).

3. Научно-практически постижения:

- По отношение на социалната защита - идентифициране на социално-икономически предизвикателства и на дефицити в социална защита (като цяло и в нейни подсистеми), както и формулиране на предложения за решения чрез оптимизиране на тази защита и на отделните ѝ елементи (социално осигуряване, подпомагане, услуги и социална работа) - №№ 1, 11, 16, 20, 21.
- По отношение на социалната работа и свързаните с нея компетенции– (а) систематизация на основните предизвикателства пред социалната работа и практическата дейност на кадрите, ангажирани в системата за социална защита (№30); (б) аналитичен преглед и оценка на законовата уредба на социалните услуги (№№16, 27); (в) систематизация на ключови компетенции за успешна социална работа и професионална реализация на социалните работници в контекста на обуславящите ги външни социално- икономически фактори (№№ 14, 26, 31).
- По отношение на социалните иновации и социалното предприемачество – предложени насоки и възможности за тяхното развитие в България като предпоставки за образователно и социално включване – особено на уязвими групи от населението (№№ 3,19).
- По отношение университетското образование по социална работа - (а) оценка и систематизиране на проблеми в това образование, свързани с функционирането на системата за социална защита (№9, 15); (б) извеждане на основни изисквания към съдържанието на обучението в професионално направление „Социални дейности“ като цяло (№№ 15, 18, 24, 27) и във връзка с подготовката на студентите за социална работа с безработни лица (№ 2); (в) оценка на възможностите за трудова реализация на студентите от професионално направление „Социални дейности“ с препоръки в тази насока (№ 13).

Фокусирайки се върху **хабилитационния монографичен труд „Социална защита при безработица (Социална работа с безработни лица)“**, бих открил допълнително към вече посочени по- горе, следните достойнства и **научни приноси**:

- Прилагане на *комплексен изследователски подход* към разглеждането на социалната защита на специфична група уязвими лица с „*хоризонтално*“ инкорпориране на социалната работа с безработни във всички елементи на тази защита. Това е оригинален подход, който отличава тази разработка от множеството публикации по темата.
- Даването на собствени аргументи в подкрепа на едно *по- широко виждане за същността на системата за социална защита* като „цялостен подход за оказване на материална подкрепа...чрез системите на социалното осигуряване, социалното подпомагане и на интервенциите на пазара на труда...“ (№1, с.29). Това разбиране се вписва в концепцията за тристълбова организация на социалната защита, включваща интегриране или най- малкото координиране на социалното подпомагане, социалното осигуряване и програмите на пазара на труда (вж. напр. OECD (2018), “Social Protection System Review: A Toolkit”, OECD Development Policy Tools, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/9789264310070-en>, p. 15).
- Разработването и прилагането на *надежден научен инструментариум* за изследване на избраните обект и предмет с оглед решаване на поставените изследователски задачи, свързани с доизясняване на понятия, анализ и оценка на социално- икономически процеси и политики, свързани със социалната защита и социалната работа с безработни лица, както и – с даването на *препоръки за решаване на конкретни проблеми и подобряването на политиките* по отношение на социалната защита на безработните и социалната работа с тях. По такъв начин, *монографичното изследване следва класическата триада „описание – анализ – прескрипция“*, което е предпоставка за неговия *комплексен характер*.

- Във връзка с подзаглавието на монографията, което е тясно свързано и с професионалното направление на конкурса, според мен за първи път в нашата научна литература: е *предложена концептуална рамка* на съдържанието и характеристиките на социалната работа с безработни лица; *систематизирано* са разгледани социалните дейности във всяка подсистема на социалната защита при безработица (осигуряване, подпомагане на безработни лица, активни мерки на пазара на труда); предложено е *конструктивно виждане* за усъвършенстване на социалната работа с безработни лица и алтернативни форми за осигуряване на заетост на рисковите групи с акцент върху социалното предприемачество.

Като **достойнства на двата учебника по пенсионно осигуряване** бих посочил, че в него са обобщени основни положения на теорията на пенсионното осигуряване като елемент на системата на социалното осигуряване, които са допълнени от представянето на широк кръг практически въпроси, свързани с изграждането и функционирането на българския пенсионен модел. По такъв начин съдържанието на учебният материал съчетава теорията и практиката на системата на пенсионното осигуряване. Изяснени са основни концептуални въпроси за същността и съдържанието на пенсионното осигуряване, за особеностите на съществуващите модели и системи, като едновременно с това се акцентира върху разглеждане на системата на пенсионното осигуряване в България на базата на възприетия модел

Учебниците са с класическа структура. Езикът, използван в текста е достъпен, а изказът ясен. Темите са разработени прецизно и изчерпателно, като са представени различни гледни точки по отношение на разглежданата проблематика. Предвидени са въпроси за самостоятелна работа от студентите. Всичко това позволява тяхното успешно използване както от студенти, изучаващи тази проблематика (не само в ПУ), но и от по-широк кръг специалисти.

4. Оценка на личния принос на кандидатката

Представеният хабилитационен труд, както и останалите научни публикации, съдържащите с в тях и посочени по-горе научни и научно-приложни приноси на доц. д-р Л. Векова са **изцяло** плод на нейната дългогодишна задълбочена и добросъвестна изследователска, преподавателска и цялостна професионална дейност и са постигнати при спазване на научната етика.

5. Критични забележки и препоръки

Нямам критични бележки, които да поставят въпросителни пред качеството на рецензираната научна продукция на д-р Л. Векова. Препоръките ми са най-вече пожелания за по-нататъшно ползотворно кариерно развитие.

6. Лични впечатления

Съвместната ми работа с доц. Векова в катедра „Социални дейности“ на ПУ, във Варненския свободен университет, както и ролята ми на рецензент на нейни разработки, са ме убедили, че тя се отнася отговорно към всички конструктивни коментари и препоръки, целящи повишаване качеството на научните ѝ резултати и на нейната преподавателска дейност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от доц. д-р Людмила Векова отговарят на всички изисквания на ЗРАСРБ, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Кандидатката е представила достатъчен брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при конкурса за академичната длъжност „доцент“. В представените по конкурса работи има множество собствени научно-приложни приноси, които са получили национално и международно признание като представителна част от тях са публикувани в монографичен труд, в реферирани издания с импакт-фактор, в научни сборници и от академични издателства. Представените разработки имат научно-теоретичен и научно-практически характер, като част от тях са пряко насочени към подобряване и модернизирание на учебния процес в професионално направление „Социални дейности“. Научната и преподавателската квалификация на доц. д-р Векова е безспорна.

След запознаване с представените за конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях приноси, **давам своята положителна оценка и препоръчвам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Педагогическия факултет за избор на доц. д-р ЛЮДМИЛА ПАВЛОВА ВЕКОВА на академичната длъжност „професор“ в ПУ „П. Хилендарски“ по област на висше образование “3. Социални, стопански и правни науки”, професионално направление “3.4. Социални дейности (Социална защита и социална работа)”**.

11.03.2023 г.

Рецензент:

(подпис)

проф. д-р Георги Шопов